

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ภายหลังจากดำเนินโครงการวิจัยเพื่อตอบโจทย์วิจัย หลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางที่เหมาะสมกับเป็นอย่างไร ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และเพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สามารถสรุปและนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการในการวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผ่านกิจกรรมการเสวนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยมีผู้แทนและผอ.กณนำกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา โดยเวทีเสวนาพบว่า ประเด็นในการพิจารณาความต้องการของผู้สูงอายุผ่านเวทีเสวนาสามารถจำแนกได้ 4 ประเด็นคือ ความเป็นมาในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ นโยบายของหน่วยงานทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัดและประเทศ กิจกรรมที่ดำเนินการของกลุ่ม/โรงเรียนผู้สูงอายุ และประสบการณ์การอบรมและพัฒนาทางด้านอาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่เกิดจากเวทีเสวนา ขณะเดียวกันหลังจากการนำเสนอประเด็นหลัก 4 ประเด็นนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนและต่อยอดการอบรมในหลักสูตรต่างๆ อันนำไปสู่การจัดเวทีฯ ข้อมูลและวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา โดยผลการวิเคราะห์ พบว่า เกิดปัจจัยเอื้อและปัจจัยหนุนเสริมของการจัดทำหลักสูตรเพื่อการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ในการจัดทำหลักสูตรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคานั้น มีความต้องการหลักคือ ศักยภาพของบุคคลหรือความสามารถในการดำเนินงานของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ทรัพยากรที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น และศักยภาพทางด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุ

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ความต้องการของผู้สูงอายุและการวิเคราะห์แนวทางในการจัดทำหลักสูตรพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุผ่านเวทีเสวนาและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงดำเนินการกำหนดและจัดทำหลักสูตรอบรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุขึ้น มี 2 หลักสูตรคือ ผลิตภัณฑ์พืชมะนาวและผลิตภัณฑ์น้ำมันไพล ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจัดหาวัตถุดิบในท้องถิ่น ราคาประหยัด ต้นทุนในการผลิตต่ำ รวมทั้งกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการต่างๆ ในการผลิตไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนมากนักและที่สำคัญผู้สูงอายุสามารถดำเนินการผลิตได้ด้วยตนเองตั้งแต่กระบวนการแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการผลิต ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองไม่เป็นภาระของลูกหลาน อีกทั้ง

ผลิตภัณฑ์ยังสามารถนำเสนอผลได้หลากหลายทั้งการผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เอง เพื่อแจกให้กับลูกหลาน หรือญาติพี่น้อง เพื่อเป็นของที่ระลึก รวมทั้งยังสามารถรับจ้างผลิตและจำหน่ายทั้งในนามของโรงเรียน ผู้สูงอายุ หรือภายในครอบครัวเองเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้อีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้จากการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรพบว่า ผู้สูงอายุให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันคือพึงพอใจในการจัดอบรมทั้ง 2 หลักสูตร ทั้งระยะเวลา งบประมาณ กระบวนการ วิทยากร และรูปแบบการจัดอบรม รวมทั้งสามารถนำผลการอบรมทั้ง 2 หลักสูตรไปขยายผลต่อหรือสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ได้จริง โดยทำเป็นอาชีพเสริม หรือทำที่บ้านเพื่อใช้เองหรือนำไปเป็นของแจก ของที่ระลึก ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้ทำ รวมทั้งยังเป็นการออกกำลังกายอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นหลักสูตรการอบรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุทั้ง 2 หลักสูตรจึงตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

การอภิปรายผล

จากการกำหนดโจทย์การวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาวิจัยและดำเนินการหาข้อค้นพบเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ในการอภิปรายผลการวิจัยจึงขอนำเสนอตามโจทย์การวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยรายข้อดังนี้

โจทย์การวิจัยหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางที่เหมาะสมกับเป็นอย่างไร

จากการดำเนินโครงการวิจัยซึ่งใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมนั้นควรเป็นหลักสูตรการอบรมที่ผ่านการวิเคราะห์บริบทของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่มาแล้ว เพื่อป้องกันการจัดทำหลักสูตรทับซ้อนกับหลักสูตรที่เคยจัดหรือมีอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรต้องกำหนดขึ้นประเด็นหรือหัวข้อโดยอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญ รวมทั้งในการจัดทำหลักสูตรอบรมสำหรับผู้สูงอายุนั้นต้องมีการวิเคราะห์ศักยภาพในการดำเนินการของผู้สูงอายุว่าสามารถดำเนินการได้และต่อยอดขยายผลได้ รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในเชิงสังคมและเชิงพาณิชย์ ขณะเดียวกันต้องผ่านการวิเคราะห์ความพร้อมของทรัพยากรภายในชุมชนที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการดำเนินกิจกรรมและการอบรมได้ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินการจัดหาวัตถุดิบและดำเนินการในทุกกระบวนการได้ด้วยตนเอง กล่าวโดยสรุปคือ หลักสูตรที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางนั้นควรเป็นหลักสูตรที่ผู้สูงอายุต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรการอบรมทางด้านการสร้างอาชีพที่สามารถนำไปขยายผลและต่อยอดการอบรมและสร้างเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับการนำไปใช้หรือจำหน่ายได้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับนิตยา ทวีชีพ ทิพย์วัลย์ สุรินยา และพนมพร พุ่มจันทร์ (2559) ได้ชี้ให้เห็นถึงการการจัดทำหลักสูตรการอบรมที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถนำไปเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

การดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา โดยมีกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทและความต้องการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อการอบรม การย้ายข้อมูลและการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรเพื่อการอบรม การนำเสนอแนวทางในการจัดทำหลักสูตรเพื่อการอบรม การจัดทำร่างและพัฒนาหลักสูตรเพื่อการอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการอบรมตามหลักสูตรการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ และการประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลของการอบรม โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา และการนำเสนอข้อมูล การวิพากษ์ข้อมูลผ่านเวทีเสวนาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรการอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้หลักสูตรการอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุเกิดขึ้นภายใต้ความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา ซึ่งมีความต้องการในการอบรมทางด้านอาชีพ และสามารถดำเนินการได้ในทุกๆ กระบวนการด้วยตนเองเพื่อลดการสร้างภาระและปัญหาให้กับลูกหลาน

รวมทั้งทรัพยากรหรือวัตถุดิบ สามารถหาได้ง่ายในพื้นที่ ชุมชน และสามารถขยายผลต่อยอดได้ทั้งในเชิงสังคมและเชิงพาณิชย์ รวมทั้งทำให้ผู้สูงอายุได้ออกแรงในการทำงานที่เหมาะสมต่อศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดการออกกำลังกายที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย คือ ได้ออกกำลังกายไปในตัว และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจ คือ มีความรู้สึกภาคภูมิใจในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สามารถทำได้เอง และยังแจกเป็นของที่ระลึก ของฝากแก่บุตรหลาน ญาติ หรือการนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองหรือแม้กระทั่งการได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมกับครอบครัวหรือสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรทำให้ตนเองไม่รู้สึกเหงา ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับฉวีวรรณ อุปมานะ (2561) ที่นำเสนอว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นควรอยู่ภายใต้กิจกรรม 3 อ. คือ อาหาร อารมณ์ และออกกำลังกาย ซึ่งการสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุควรให้ผู้สูงอายุเกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การตอบสนองความต้องการ และการเห็นถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเอง รวมทั้งวิจักขณา ทูตานนท์ และสุวรรณา นาควิบูลย์วงศ์ (2560) ซึ่งนำเสนอเป็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรหรือการอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุนั้นต้องเชื่อมโยงในองค์ประกอบต่างๆ 5 องค์ประกอบคือ 1)คุณลักษณะเฉพาะบุคคลคือการรับรู้ความสามารถของตนเอง และประโยชน์ที่เกิดขึ้น 2)การออกแบบการฝึกอบรมสอดคล้องกับความต้องการ 3)ด้านสภาพแวดล้อม คือการสนับสนุนในการรวมกลุ่มและการสนับสนุนจากแหล่งทุน 4)ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล คือ การเห็นคุณค่าในตนเองและโอกาสในการเพิ่มรายได้ และ 5)ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ในส่วนของการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการฝึกอบรมในระหว่างและหลังการฝึกอบรมโดยพบว่าผู้สูงอายุมีความพอใจต่อการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในทุกๆ องค์ประกอบ ทั้งในส่วนของเนื้อหา ระยะเวลา กระบวนการ วิทยากรและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ โดยสามารถทำได้จริง ลงมือฝึกปฏิบัติและเอาไปทำต่อด้วยตนเองได้ในอนาคต มีการนำเสนอข้อมูล ความสำคัญและสรรพคุณอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีการสร้างแรงจูงใจในการรับฟังและฝึกปฏิบัติจากวิทยากร มีการจัดให้มีวิทยากรกระบวนการประจำกลุ่มซึ่งสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจกระบวนการต่างๆ ได้ดีขึ้นหรือสามารถสอบถามวิธีการต่างๆ ในระหว่างการอบรมได้ อีกทั้งในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ มีอุปกรณ์ วัสดุ อุปกรณ์กระบวนการ/วิธีการ ที่ผู้สูงอายุสามารถดำเนินการได้เองทุกกระบวนการ ลดภาระลูกหลาน หรือครอบครัวที่ต้องจัดหาหรือเตรียมให้ซึ่งจะทำให้เกิดความยุ่งยาก อีกทั้งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาสามารถใช้ได้ในหลายมิติ เช่น ทำใช้เอง ทำแจกแก่ลูกหลาน ญาติที่มาเยี่ยม ทำแจกในงานบุญต่างๆ รวมทั้งจำหน่ายเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในหมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรการอบรมผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ มนัส จันทรพวง และคณะ (2560) ที่นำเสนอถึงผลสำเร็จและความพึงพอใจของหลักสูตรต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการ สามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและมีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรง และผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที เช่นเดียวกับพิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ (2558) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ของหลักสูตรการอบรมที่ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจนั้นมาจากเนื้อหาของหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง เป็นเรื่องใกล้ตัว น่าสนใจ และสามารถนำความรู้ที่กลับไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเลือกกำหนดพื้นที่เป้าหมายด้วยการเสนอความต้องการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปยังแหล่งทุนคือสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยมีการกำหนดประเด็น เป้าหมายเชิงพื้นที่ รวมทั้งมีระยะเวลาและงบประมาณที่จำกัด ดังนั้นผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลจึงจำกัดในพื้นที่และกรอบกระบวนการวิจัย ซึ่งในบางมุมมองของผลการวิจัยอาจจำกัดเฉพาะในพื้นที่เท่านั้นหากแต่ผู้วิจัยที่นำผลการวิจัยไปใช้อ้างอิงหรือขยายผลต่อสามารถดำเนินการได้ในประเด็นที่เทียบเคียงเชิงทฤษฎีและกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำรูปแบบ แนวทางการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรไปกำหนดเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาผู้สูงอายุ หรือโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ความรับผิดชอบ

2. ผู้บริหาร หรือคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถนำแนวทาง องค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรอื่นๆ ตามความต้องการของสมาชิกในชมรม โรงเรียนผู้สูงอายุต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดสามารถนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุไปเทียบเคียงกับกลุ่มผู้สูงอายุอื่นๆได้ และนำเสนอผลการศึกษาหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ อันนำไปสู่องค์ความรู้ทางวิชาการต่อไปได้

2. หลักสูตรการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุมีการนำไปใช้ประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้วดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือชมรมผู้สูงอายุสามารถนำหลักสูตรดังกล่าวไปใช้ในการอบรมกับผู้สูงอายุหรือประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้